

AZ ESZTÉTIKA ETIKA NÉLKÜL CSAK KOZMETIKA

Ulay, polgári nevén Frank Uwe Laysienpen 1943-ban, a háború utáni Németországban született – családja közelről tapasztalta meg a történések súlyát, hiszen édesapja mindkét háborúban szolgált. A trauma nem csak szüleit viselte meg, 1968-ban ő maga is úgy döntött, hogy Németország komplikált politikai helyzetét és az ottani nyomasztó légkört Amszterdamba cseréli. Hogy aztán – persze közben igazi világutazóként – négy évtizeden keresztül itt éljen és dolgozzon, szerepet vállalva a város művészeti életében és a performanszművészetre fókuszáló De Appel kulturális centrum létrehozásában.

Ulay 2020 márciusának elején hunyt el, halála időpontjában már több hónapja együtt dolgozott az amszterdami Stedelijk Museum kurátori csapatával a 2020-as év végére tervezett hatalmas egyéni kiállításán – ami a szomorú történések következtében amellet, hogy az eddigi legnagyobb, kétszáz munkát bemutató retrospektív kiállítása, első posztumusz tárlatává is vált. Ulayt sokan Marina Abramoviç-hoz fűződő viszonyáról és közös munkáikról ismerik – a pár tizenkét évig dolgozott együtt, kollaboratív performanszokat hoztak létre, szakításuk, majd néhány évvel későbbi meglepetés találkozásuk a kortárs művészeti világ talán legismertebb szerelemhez kapcsolódó története. Az amszterdami *Ulay Was Here (Ulay itt járt)* című kiállítás azonban nem csak a közös munkákból válogat – Ulay a Polaroid fotók pionírja volt, komoly szociális elkötelezettséggel és érzékenységgel az őt körülvevő világ iránt. Performanszok iránti érdeklődése a fotográfiában gyökerezett:

önmaga fényképezése, különböző szerepek eljátszása, a női és férfi arc közti hasonlóságok és különbségek utáni kutatás fejlődött odáig, hogy a fotográfia egyre performatívabb használatára színtiszta performanszművészetté lényegült karrierjében. Ulay éppen a koronavírus kezdetén halt meg – akkor, amikor az általunk ismert világ legnagyobb részét még nem alakította át a vírusfélelem és a távolságtartás. *Ulay Was Here* – de milyen szerencsés lett volna, ha a művésznak, aki sokszor a testek távolságán és közelségén keresztül kommunikálta gondolatait a világról, maradt volna ideje reagálni arra a távolságtartásra, amit manapság megélünk. (Szilágyi Róza Tekla)

***Ulay was here*, Stedelijk Museum, Amszterdam, 2021. május 30-ig**

KÖZHASZNÚ DIZÁJN

2020 októberében hunyt el Enzo Mari, Olaszország egyik legismertebb dizájnere, akinek nagyszabású retrospektív kiállítást szerveztek a friss, 2020-ban átadott Triennale Milano épületében. A kiállítást Hans Ulrich Obrist, Enzo Mari jó barátja és csodálója gondozta (Francesca Giacomelli társkurátorral együttműködve): az egyik legjelentősebb tervezőnek, művésznak, kritikusnak és teoretikusnak tartotta. A kiállítás Mari és Obrist elmúlt évek alatt folytatott beszélgetéseiből és eszmecseréiből jött létre, amelyek során több mint hatvan évnyi, a képzőművészet, a dizájn, az építészet, a filozófia, az oktatás és a grafika területét érintő kérdéskör merült fel. A válogatás főként eddig soha nem látott projekteket, modelleket, rajzokat és anyagokat tartalmaz, ugyanis azok Enzo Mari nemrég Milánónak adományozott archívumából kerültek elő.

Enzo Mari a milánói Accademia di Brera-n kezdte tanulmányait: kezdetben a művészet, majd 1956-tól az ipari formatervezés foglalkoztatta. Az 1960-as

Fent: Ulay: *S'he*, 1973–1974, Auto-Polaroid, 7,9 × 7,9 cm

Lent: Ulay / Marina Abramoviç: *Imponderabilia (Kiszámíthatatlanság)*, 1997

© ULAY Foundation, © Marina Abramoviç Archives

Enzo Mari: *Formosa*, 1963,
fali öröknaptár alumíniumból és
PVC-ből, 31,5 x 31,5 cm
© Danese Milano

években forradalmasította a dizájn fogalmát: „hétköznapi embereknek” szánt tárgyakat tervezett, akiket korábban kizártak a formatervezés elitista főáramából. Ez a szemlélet időtálló, trendektől független alkotásokhoz vezetett. Élete során számos rendkívüli művet hozott létre – papírból, fából, üvegből, kerámiából és különféle fémekből –, amelyek a képzőművészet, a formatervezés, az építészet és a grafikai képalakítás határterületein mozognak. Rendkívül szerény és előremutató szemlélete szerint a tervezésnek, környezetünk alakításának mindig a szükségből kell fakadnia. Ez a szerénység és kétely mindig is része volt Mari gyakorlatának. Úgy vélte, hogy a tökéletes tárgyat még meg kell tervezni, és ez a látásmód mindig ösztönözte, hogy egyre jobban és jobban teljesítsen. (Léopold Zsanett)

**Enzo Mari, Triennale Milano,
Milánó, 2021. április 18-ig**

ÖRÖK NŐK ÖRÖK RUHÁKBAN

Sarah Moon (1941–) divatmodellből lett autodidakta fotós: huszonöt évesen, hat év manökenkarrier után egyszerűen átállt a fényképezőgép másik oldalára. A barátnőiről készített portfóliók a Cacharel divatház után hamarosan eljutottak a Diorhoz, a Chanelhez és a *Vogue*-hoz, a *Marie-Claire*-hez is. Őt kérték fel az 1972-es Pirelli-naptár elkészítésére – a naptár történetében elsőként női fotós képeit bámulhatták az autószerelők a műhelyfalakon. Később filmeket, videóklipet is rendezett. Előszeretettel dolgozik japán ruhatervezőkkel, és mindenkiel, aki a trendek felett áll.

Sarah Moon úgy fotózza a nőket, mint ha egy örökre megállított futó pillanatban lennének – egy se eleje, se vége történet közepén, elmosódott kontúrokkal, sokszor levágott fejjel. Az Örök Nőt akarja lekapni, az Örök Ruhában. Soha nem utazott sehova, Párizst használta helyszíneként: üres lakásokat, gazdátlan, burjánzó kerteket, minden olyan helyet, ahol sallangmentesen, a kulisszák mögött, természetes közegeikben ábrázolhatja őket. Kedveli a félhomályt, a német expresszionista filmeket idéző atmoszférát. Fekete-fehér polaroidjain sok az apró hiba, folt – a nem azonnal előhívott negatívokon jelenik meg ilyesmi. Az elmosódott kontúrok a hosszú záridőnek, a szándékosan bemozduló alanynak vagy a dupla expozíciónak köszönhetőek. Néha üveg mögül fényképez. Ahogy nem törődik az idővel, nem törődik a hibákkal sem; meséket, álmokat fotóz, a képzelgés határán jár folyton. Mesterségéről azt vallja:

hosszú órákat tölt a modellekkel, instrukció nélkül és egyre elkeseredettebben kattintgatja a gépet, a modellek pedig mosolyognak, próbálnak a kedvében járni, és soha nem tudja, hogy miért, de egyszer csak eljön a megfelelő pillanat, elkészül a tökéletes kép. Óriási szerepet tulajdonít a szerencsének, a véletlennek, a fények előre kiszámíthatatlan beesési szögének. A kedvességnek: Suzanne Moncur, kedvenc modellje és barátja szerint még az is kedves, ahogy levágja a képeken modelljei fejét.

A *PasséPrésent (MúltJelen)* életmű-kiállítás, melynek rendezésében ő maga is részt vett Fanny Schulmann kurátor mellett, öt filmje köré szerveződik, és ez alkalommal a divatfotókon kívül csendéletei, portréi, madár- és virágfotói, városi képei is láthatók. (Zelei Bori)

***PasséPrésent, Musée d'Art
Moderne de Paris, Párizs,
2021. május 2-ig***

Sarah Moon: *La robe à pois
(A pöttyös ruha)*, 1996
© Sarah Moon

